

Egeresi Zoltán – Pénzváltó Nikolett:¹ Törökország választ(ott) – az elnökválasztás második fordulójá elé²

Vezetői összefoglaló

- **A török parlamentben nincs jelentős változás az előző ciklushoz képest: a konzervatív és nemzeti radikális pártok maradtak többségben, ráadásul az Erdoğan ellenében létrehozott pártkoalícióban baloldali listán további konzervatív és iszlamista politikusok jutottak a parlamentbe.**
- **A választás egyik nagy vesztese a kormánypárt maga: az AKP közel hét százalékos veszített támogatottságából; a nemzeti radikális szövetségese és új iszlamista pártok bevonásával azonban képes parlamenti többségét megőrizni.**
- **Erdoğan sikeresen hozott létre egy öt támogató választási koalíciót; nagy médiafölény mellett kampányát elsősorban a saját szavazótáborának mozgósítására építette, melyben szerepet kapott a konzervativizmus, a terroreltlenes harc, a nemzeti büszkeség hangsúlyozása és az infrastrukturális és hadiipari sikerek mellett jelentős menynységű béremelés, ajándékosztás.**
- **A vasárnapi második fordulót várhatóan Erdoğan fogja nyerni, amennyiben szavazói egy része nem bízza el magát, s marad otthon. Győzelme esetén a korábbi bel- és külpolitikai irányvonal folytatódása várható.**

Törökországban május 14-én parlamenti és államfőválasztást tartottak, az elnöki rendszer 2018-as bevezetésétől számítva a másodikat ezen felállítás szerint. A jelenlegi választások nemcsak amiatt kaptak nagyobb figyelmet, mivel ebben az évben ünnepli a Török Köztársaság fennállásának százéves évfordulóját, hanem mert Recep Tayyip Erdoğan immár húsz éve vezeti az országot, s ezúttal komoly gazdasági nehézségek közepette és az évszázad legpusztítóbb törökországi földrengése után járultak a szavazóurnához a választópolgárok. A török ellenzék ráadásul nagyobb koalíciók alakításával igyekezte maximalizálni a szavazatait, ami az utóbbi két évtized tekintetében új stratégiát jelentett (noha ez a folyamat már a 2018-as választással elkezdődött), s a választást megelőző közvélemény-kutatások az ellenzék parlamenti fölényét, illetve az ellenzéki köztársasági elnökjelölt, Kemal Kılıçdaroğlu (akár már első forduló) győzelmét mérték. Az elemzés a választás első fordulójának eredményeit ismerteti és értékeli, valamint előrejelzéseket fogalmaz meg a második forduló előtt.

A parlamenti választás

Az egyfordulós parlamenti választáson néhány marginális párton túlmenően négy nagyobb koalíció indult. Ebből a kormánypártot, az Igazság és Fejlődés Pártját (AKP) és a 2016 óta parlamenti szövetségeseinek számító nemzeti radikális pártot (Nemzeti Cselekvés Pártja, MHP), illetve a megmérettetésre megnyert kisebb nacionalista (Nagy Egység Pártja, BBP) és iszlamista pártokat (Új Jólét Pártja, YRP, illetve HÜDA Par) tömörítő Népi Szövetség szerezte meg a szavazatok 49,47 százalékát, így a koalíció 323 mandátummal biztos kormánytöbbségül szolgálhat Erdoğannak, amennyiben megnyeri a második fordulót.

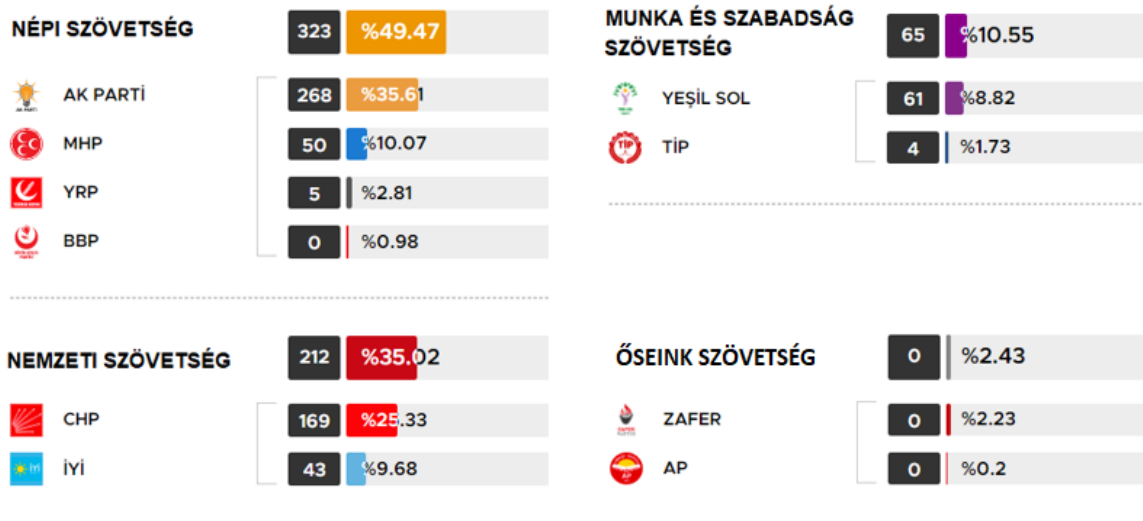
A koalícióval szemben alakult 2022 elején egy hatpárti ellenzéki koalíció Nemzeti Szövetség néven,

melynek gerincét a baloldali-kemalista Köztársasági Néppárt (CHP) és a MHP-ből kivált szintén nemzeti radikális Jó Párt (İYİ Parti) alkotják. Mellettük helyet kapott négy kisebb formáció: az iszlamista Boldogságpárt (SP), valamint Erdoğan két korábban meghatározó minisztere, Ali Babacan külügy (2007–2009), gazdasági miniszter (2002-2007), miniszterelnök-helyettes (2009-2015) és Ahmet Davutoğlu külügymi-

¹ Egeresi Zoltán az NKE EJK SVKI tudományos munkatársa. Email: Egeresi.Zoltan@uni-nke.hu; Pénzváltó Nikolett a Migrációkutató Intézet kutatási vezetője, az NKE EJK SVKI külső munkatársa. Email: Penzvalto.Nikolett@uni-nke.hu.

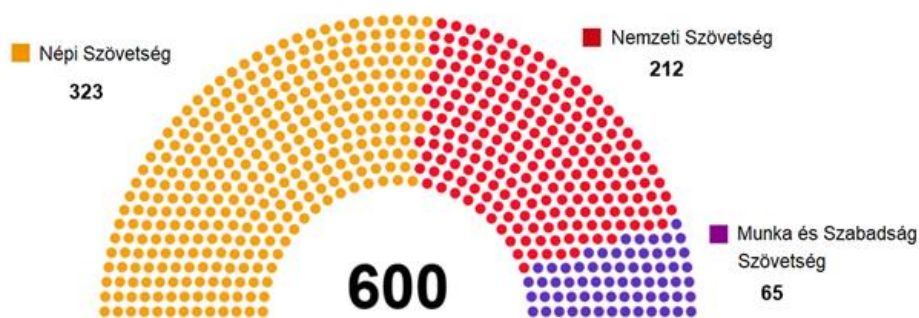
² A tanulmány a TKP2021-NVA-16 azonosítószámú NKE HHK pályázat „Alkalmazott katonai műszaki-, had-, és társadalomtudományi kutatások a nemzetvédelem, nemzetbiztonság területén a Hadtudományi és Honvédtisztképző Karon” támogatásával készült.

niszter (2009-2014), majd miniszterelnök (2014-2016) két pártja is. Hatodikként egy marginális jobbközép párt csatlakozott a koalícióhoz. A négy kispárt súlyát jelzi, hogy mindegyik a CHP listáján indult és szerzett parlamenti helyeket – így az a paradox eredmény állt elő, hogy a török baloldal jobbközép/konzervatív politikusokat juttatott a parlamentbe anélkül, hogy érdemben képes lett volna jobboldali szavazókat elvonni Erdoğantól (Babacan DEVA pártja végül 14, Davutoğlu Jövő Pártja, valamint a Boldogságpárt pedig 10-10 mandátumot kapott). A Nemzeti Szövetség összesen 212 parlamenti helyet szerzett a szavazatok 35 százalékával, amiből a legnagyobb frakciót a CHP alakíthatja meg.

1. ábra: A parlamenti választás eredménye: a legtöbb szavazatot szerzett választási szövetségek és pártok³

A két említett pártkoalíció mellett a baloldali pártokat tömörítő Munka és Szabadság Szövetsége a szavazatok 10,55 százalékával 65 mandátumot szerzett a parlamentben. Ebben a koalícióban mérettette meg magát a kurdok jelentős része által támogatott baloldali kurd párt, a Népek Demokratikus Pártja (HDP), amely viszont folyamatban lévő betiltási eljárása miatt jobbnak látta a Zöld Bal (Yeşil Sol) Párt nevű formáció listáján indítani jelöltjeit.

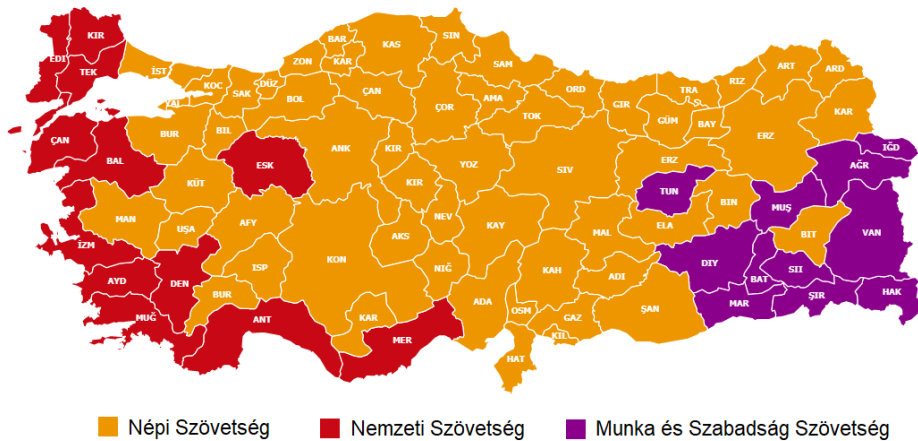
2. ábra: Az új parlament összetétele – a mandátumok megoszlása a választási szövetségek között

A három, parlamentbe jutó szövetségen kívül több nacionalista párt együttműködése hozta létre az Őseink Szövetséget (ATA), amelynek gerincét az Ümit Özdağ – korábban a MHP-t és az İYİ-t is megjáró politikus – által alapított Győzelem Pártja (ZP) adta. A kifejezetten menekültellenes, a szíriai menekültek

³ Seçim 2023. [online], 2023. 05. Forrás: Hürriyet [2023. 05. 25.]

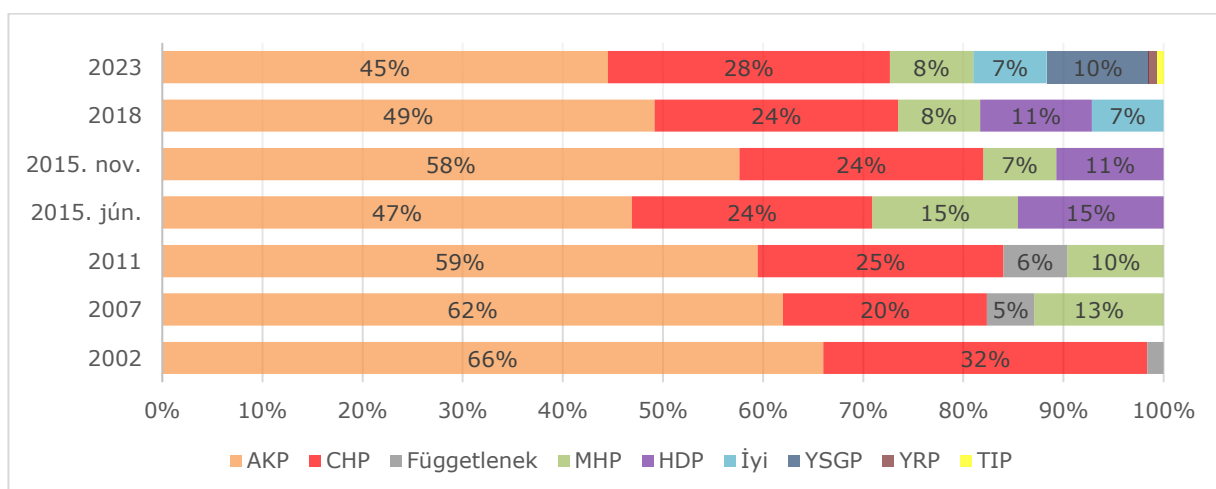
hazaküldésével kampányoló párt profitált a lakosság növekvő menekültellenességéből, azonban 2,23 százalékot tudott csak szerezni, míg a pártszövetség összesen 2,25 százalékot, amivel nem tudták átlépni a 7 százalékos parlamentbe jutási küszöböt. Azonban a koalíció által támogatott Sinan Oğan – a szintén mindkét pártot megjárta, nemzeti radikális, azeri származású politikus – több mint kétszer annyi szavazatot szerzett az államfőválasztáson, mint az őt támogató pártszövetség.

A leadott szavazatok földrajzi megoszlása nem hozott meglepetést, az immár megszokott eloszlás érvényesült: a fejlettebb, tengerparti területek, valamint a nagyvárosok a Nemzeti Szövetségre adták a voksukat, Belső-Anatólia konzervatív, vallásos szavazói a Népi Szövetséget támogatták, míg a kurd többségű délkelet-törökországi tartományokban a Munka és Szabadság Szövetségre szavaztak a legtöbben.

3. ábra: A legtöbb szavazatot szerzett választási szövetségek tartományonként⁴

A török parlament a korábbi ciklusokhoz képest sokkal színesebb lett, számos kispárt kapott helyet és alakít frakciókat. A kormányoldalon és a törvényhozásban továbbra is az AKP a legerősebb erő, azonban továbbra is szüksége van a többséghez a MHP támogatására. A kisebb islamista pártok jelenléte erősíti a kormánypárti többséget, egyúttal lehetőséget teremt ennek az oldalnak is a komolyabb reprezentációra a következő öt évben, ami hosszabb távon a YRP részéről jelenthet kihívást, lévén a vezetője, Fatih Erbakan annak a Necmettin Erbakannak a fia, akinek islamista pártjaiban anno Erdoğan politikai pályafutása is kezdődött (A YRP az új parlamentben 5 mandátumot szerzett).

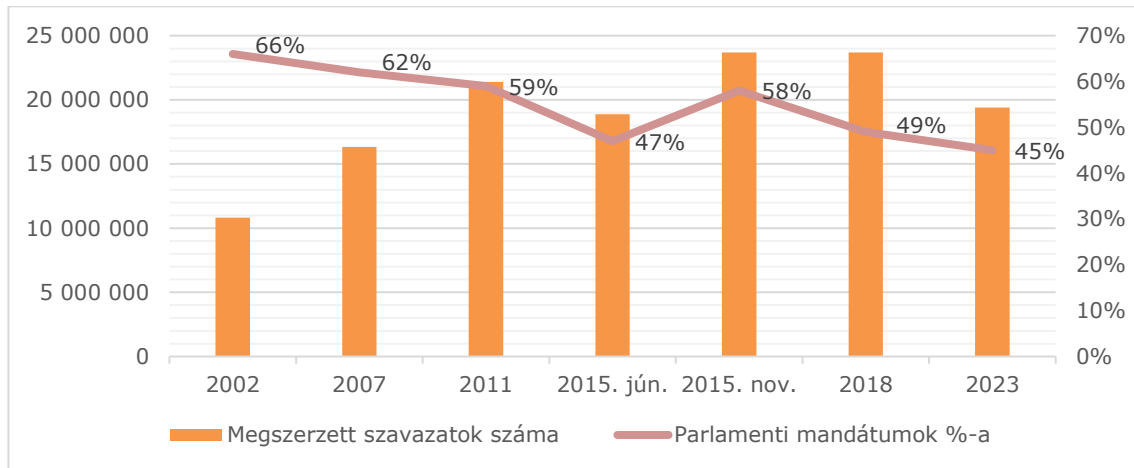

4. ábra: A parlamenti mandátumok százalékos megoszlása, 2002–2023⁵

⁴ [Seçim 2023](#). [online], 2023. 05. Forrás: Hürriyet [2023. 05. 25.]

⁵ Adatok forrása: [Seçim İstatistikleri](#). [online], 2023. Forrás: YSK [2023. 05. 25.]

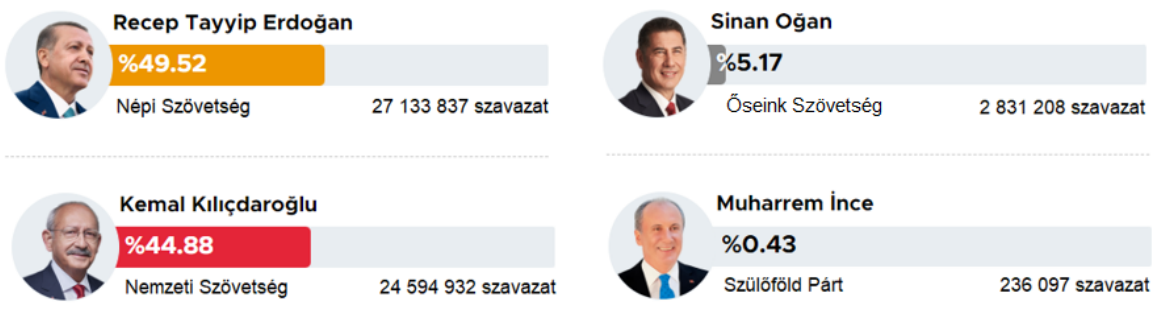
Noha a kormányoldal összességében meg tudta őrizni túlsúlyát a parlamentben, a választás egyik nagy vesztese az AKP maga: a szavazataránya 42,56 százalékról 35,58 százalékra esett, amit a koalíció kiterjesztésével, új választói csoportok, iszlamista (kurd) pártok megnyerésével tudott csak kompenzálni az államfő.

5. ábra: Az AKP választási teljesítménye, 2002–2023⁶

Az elnökválasztás

Az elnökválasztáson eredetileg négy jelölt indult. Muharrem İnce azonban egy nyilvánosságra került hamisított lejárató videóra hivatkozva néhány nappal a választások előtt visszalépett (a szavazólapokról ugyanakkor már nem került le a neve, ezért lehet, hogy visszalépett jelöltként is elvitt több mint 236 ezer szavazatot). Mivel azonban egyik jelöltnek sem sikerült az első fordulóban megszereznie a szükséges 50 százalék plusz egy szavazatot, a török jogszabályoknak megfelelően az első fordulót követően két héttel második fordulóra kerül sor, ahol már csak az első fordulóban a legtöbb szavazatot kapott két elnökjelölt méretei meg magát.

6. ábra: A 2023. májusi elnökválasztás első fordulójának eredményei (az egyes jelöltekre leadott szavazatok aránya és száma)⁷

Recep Tayyip Erdoğan egy intenzív kampánnyal az utolsó hetekben sikeresen tudta növelni támogatását. A regnáló államfő célja a konzervatív-nacionalista tábor mozgósítása volt, emiatt az identitáspolitikázás

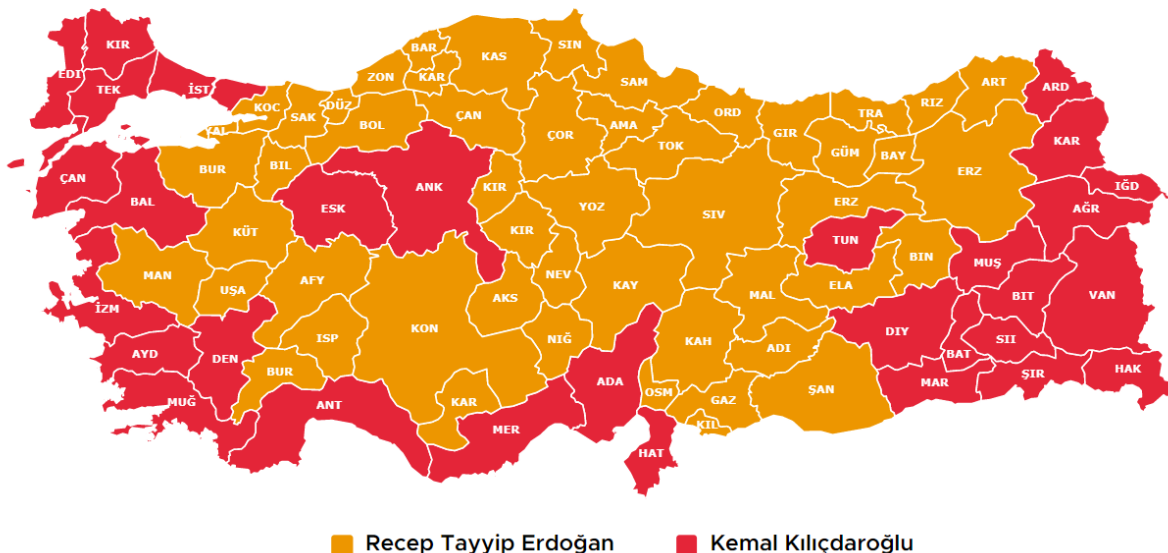
⁶ Adatok forrása: Uo.

⁷ Seçim 2023. [online], 2023. 05. Forrás: Hürriyet [2023. 05. 25.]

és a polarizáció fontos részét képezte a kampánynak. Így egyszerre volt jelen a török nagyság hirdetése (hadiipari vagy éppen külpolitikai sikerek), másrészt Kemal Kılıçdaroğlu és az őt támogató hatpárti koalíció összemosása a terrorszervezetnek tekintett Kurdisztáni Munkáspárttal (PKK), tekintettel arra, hogy a kurd politikai mozgalom, melynek legnagyobb letéteményese a Népek Demokratikus Pártja (HDP) nem indított külön államfőjelöltet, hanem beállt az ellenzéki kihívó mögé, amit a szavazótábor követett. Ezáltal lehetővé vált, hogy a kormánypárti narratívában Kılıçdaroğlu a PKK bábjaként jelenjen meg, s nem is hatpárti koalícióról, hanem egyenesen hétpártiról beszéljenek.

A hatpárti koalíció ezzel szemben a gazdasági problémákra igyekezett felhívni a figyelmet, s ugyanúgy alacsony inflációt és magas gazdasági növekedést kínált – ami a törökországi helyzetben kivitelezhetetlen –, mint a kormánykoalíció. A legfontosabb ellenzéki üzenet az elnöki rendszer felszámolása és a parlamentáris rendszer visszaállítása volt, amivel nem sikerült érdemi (új) támogatókat találni a jobbközép oldalán.

A több mint ötvenezer halálos áldozatot követelő földrengés sem ingatta meg érdemben Erdoğan támogatottságát, az érintett tíz megye alapvetően az előző választások szerint szavazott. A szavazótábor értékelte a kormányzat erőfeszítéseit a mentés és az újjáépítés során.

7. ábra: A legtöbb szavazatot kapott elnökjelölt tartományonként⁸

A külpolitika ezúttal sokkal alárendeltebb szerepet játszott a kampányban, mint korábban. Előzetes várakozások szerint egy észak-iraki intervenció a kurd milíciák ellen, vagy pedig a szintén választásra készülő Görögországgal történő feszültséggenerálás lehetett volna az az ügy, ami olyan témául szolgálhatott volna, ami növeli Erdoğan népszerűségét. Mivel orosz és amerikai ellenállás miatt nem valósulhatott meg a szíriai intervenció, s a görög reláció sem ígért annyi szavazatot, végül Svédország és Finnország NATO-csatlakozási ügye lett a központi külpolitikai téma, ami tavaly év végén, 2023 elején nagyobb nyilvánosságot kapott a sajtóban, különösen a január végi svédországi Korán-égetés miatt. A török álláspont már a két ország NATO-csatlakozási szándékának bejelentése után nyilvánvaló volt: megfelelő mechanizmus kiépítésével a kurd diaszpóra PKK-szimpatizáns része elleni fellépést, a hadiipari együttműködés újraindítását várta a két államtól. A február 6-i földrengés és az azt követő nemzetközi támogatás ezt a harcias külpolitikát levette a napirendről: Görögországgal megindult egy látványos közeledés, miközben az EU soros elnökségét adó Svédországgal sem volt értelme tovább élezni a viszonyt, de továbbra sem ratifikálta a török parlament a skandináv állam csatlakozását, miközben Finnországot igen. A választási kampány menekültellenes éle miatt – a szomszédsággal zajló külpolitikai enyhülés jegyében – Szíriával is

⁸ [Seçim 2023](#). [online], 2023. 05. Forrás: Hürriyet [2023. 05. 25.]

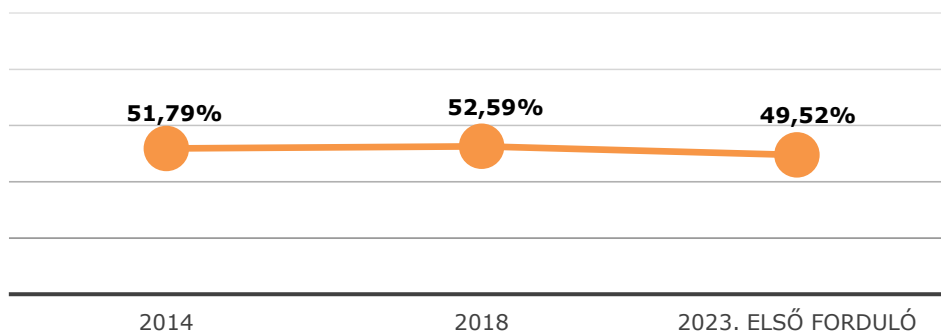
megkezdődtek a tárgyalások, azonban ezek nem értek el komolyabb eredményt, így egyelőre várat magára, hogy Ankara rendezze kapcsolatát Damaszkusszal.

Sinan Oğan, aki a harmadik jelöltként több mint öt százalékot szerzett a választás első fordulójában, sikeresen szerezte meg az Erdoğannal elégedetlenek egy részének szavazatát, köztük sok fiatalát is. Ebből kifolyólag borítékolható, hogy ez a szavazótábor nem fogja jelentős mértékben követni őt döntésében, hogy az államfőt támogatja a második fordulóban. Annál is inkább, mert az ATA Szövetség pártjai viszont az ellenzéki kihívó, vagyis Kılıçdaroğlu mellett döntöttek.

Összegzés és előre tekintés

A 2023-as törökországi parlamenti és elnökválasztáson az előzetes várakozásoknak megfelelően szoros eredmény született. A részvételi arány a korábban megszokottak szerint magas volt, közel 87 százalékos. Ami a parlamenti választás eredményét illeti, a Népi Szövetségnek láthatóan sikerült összetartani a saját táborát. A Nemzeti Szövetség, hiába tagja az AKP két egykori meghatározó politikusa is, nem tudott érdemben szavazókat átcsábítani. Figyelmet érdemel a nemzeti radikális tábor megosztottsága is: mindkét nagy választási szövetségben szerepel egy szélsőjobboldali párt, továbbá a Sinan Oğan vezette szövetség is ezt az irányvonalat képviseli. A MHP a várakozásokon felül teljesített, a belőle kivált és a Nemzeti Szövetséghez csatlakozott Jó Párt nem volt képes elég szavazót megszólítani. Néhány százalékponttal ugyan, de a kurd párt (Zöld Bal) támogatottsága is visszaesett. A szavazataik nagy része valószínűleg a CHP-hez, illetve az alevi vallási irányzathoz tartozását a kampány során nyíltan felvállaló Kılıçdaroğluhoz vándorolt. A kurdok így végül nem tudtak a mérleg nyelveként szolgálni sem a parlamentben, sem az elnökválasztáson. A „kurd kérdés” továbbra is fejtörést okoz a törökországi pártok többségének, meglehetősen nehéz feladat ugyanis egyszerre török nacionalistának és kurdbaráttnak látszani. Összességében a kormányoldalnak sikerült megőriznie a túlsúlyát a parlamentben, az AKP-nak ugyanakkor a többséghez továbbra is szüksége van a MHP támogatására. A parlament összetétele a korábbi ciklusokhoz képest színesebb lett.

Az elnökválasztás első fordulójában Erdoğan egy intenzív kampányhajrájának köszönhetően néhány százalékkal megelőzte riválisát, azonban nem tudta egy fordulóban eldönteni a versenyt. Fontos látni, hogy Erdoğan támogatottsága lényegében soha nem volt magasabb ötvenegynéhány százaléknál. A regnáló államfő mindössze 2-3 százalékkal szerzett kevesebb szavazatot a mostani választáson, mint 2014-ben vagy 2018-ban. Nem beszélhetünk tehát eget rengető változásról; csak épphogy (fél százalékkal) nem lett meg ismét már az első körben az abszolút többsége. A török társadalom polarizációja eddig is erős volt, és várhatóan ezután is az marad.

8. ábra: A Recep Tayyip Erdoğanra leadott szavazatok aránya az elnökválasztásokon a közvetlen elnökválasztás 2014-es törökországi bevezetése óta⁹

Az ellenzéknek nincs könnyű dolga a második forduló előtt, és nem csak azért, mert a „pálya” továbbra is a kormányoldal felé „lejt” (lásd például a rendkívül erős kormányzati médiatúlsúlyt). Az első forduló eredménye a nagy várakozásokat követően egyértelműen kudarc a Nemzeti Szövetség és jelöltje számára.

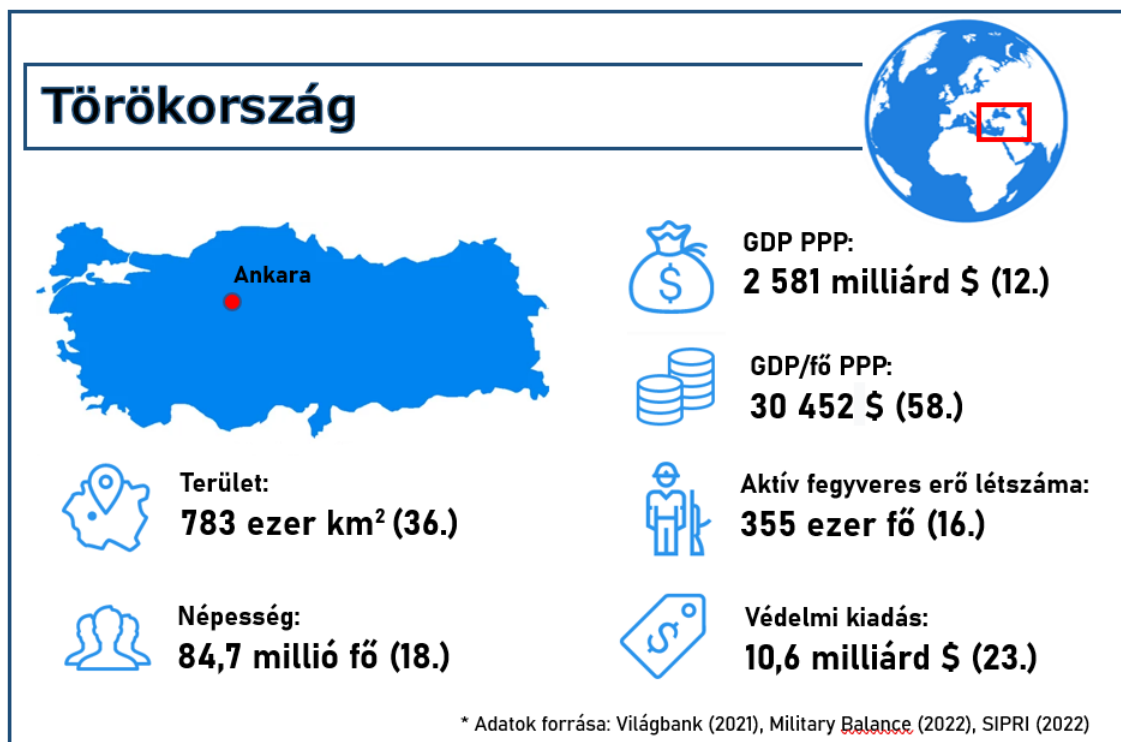
⁹ Adatok forrása: [Seçim İstatistikleri](#). [online], 2023. Forrás: YSK [2023. 05. 25.]

Azzal, hogy nem tudott többséget szerezni a parlamentben, a hatpárti ellenzéki koalíció már egészen biztosan nem tudja teljesíteni legfőbb választási ígétetét, amelyre lényegében az egész sokszínű összefogás épült: a parlamentáris rendszer visszaállítását és a demokrácia megerősítését. Ehhez ugyanis alkotmánymódosításra, az alkotmánymódosításhoz pedig parlamenti többségre lett volna szükség.

Erdoğan ezzel szemben a parlamenti többség birtokában még könnyebben érvelhet a stabilitás ígéretével, azzal, hogy mindenkinek érdeke egy hatékonyan működő állam, ezt pedig az biztosítja leginkább, ha az államfő és a parlamenti többség egy irányba húz. A török társadalomnak rengeteg rossz tapasztalata van a múltból – az Erdoğan-rendszer előttről – gyenge koalíciós kormányokkal és kormányválságokkal teli, instabil időszakokról. Az erősebbhez húzás hagyományos jelensége mellett ez is a hatalmon lévő elnök felé billenti a mérleget.

Kılıçdaroğlu az elnökválasztás két fordulója között kampánystratégiát váltott. A korábban éppen Erdoğan „antitéziseként” emlegetett, megbékélést és inkluzivitást hirdető nyugodt vezető helyett a keménykezű vezető képét próbálja erősíteni, és egyértelműen a nacionalista táborra célozta meg erős üzeneteivel, a menekültellenességre, valamint a terrorizmus elleni harcra helyezve a hangsúlyt. Ez a retorika ugyanakkor nem lehet túl vonzó sem a progresszív, sem a kurd szavazói számára.

Erdoğan győzelme esetén a korábbi években látott bel- és külpolitikai irányvonal folytatódása várható. Néhány kérdésben ugyanakkor számíthatunk enyhülésre. A választások lezajlása után például a svéd NATO-csatlakozás átpolitizáltsága lecsökkenhet, ami lökést adhat a skandináv állam csatlakozási jegyzőkönyvének ratifikálásához a török parlamentben. Bárki is nyeri azonban a második fordulót, a legnagyobb kihívás egyértelműen a rossz török gazdasági helyzet kezelése lesz.

9. ábra: Törökország helye a világban

Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

ELEMZÉSEK 2023/8.

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a kutatóintézet munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Eötvös József Kutatóközpontjának Stratégiai Védelmi Kutatóintézete független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

Szerkesztés és tördelés:
Háda Béla, Tóth Péter

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

2019 – : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4862)

2012–2019: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)
2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)
2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)
2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Egeresi Zoltán – Pénzváltó Nikolett, 2023